

Navajoland: Monument Valley på gränsen mellan Arizona och Utah. Foto: Luca Galuzzi

”**V**atten vill strömma fritt och heliga berg vill vara orörda. Så skulle man kunna sammanfatta några grundbultar i vad jag kallar urfolksfilosofi.” Så skriver Jörgen I Eriksson i denna artikel som aktualiserats under hösten genom händelser

som översvämningarna i Pakistan, segern för Dongria Kondh-folket över gruvjätten Vedanta i den indiska delstaten Orissa och den fortsatta kraftmätningen om vad som ska hända på och med San Francisco Peaks i Arizona, USA.

Att översvämningarna i Pakistan slog till så snabbt – det talas om extremt snabbt stigande vattennivåer – berodde på att så mycket av landets skogar har avverkats. Landskapet förmådde inte absorbera de väldiga regnmängderna från den intensiva monsunen utan det mesta spolades iväg med Indus och dess biflöden.

På al Jazeera kunde man läsa en artikel under rubriken *Timmermafian förvärrade översvämningarna*, där företrädare både för myndigheter och miljöorganisationer är ense om att avskogningen är en starkt bidragande orsak till katastrofen. I området Malakand ska 70 procent av skogen ha avverkats illegalt mellan 2007 och 2009. Det skedde när talibaner kontrollerade området och ingick en ohelig allians med den så kallade tim-

mermafian för att få del av dess feta inkomster. Idag täcks bara 5 procent av Pakistans yta av skog.

Ett speciellt problem var allt det illegalt avverkat timmer som låg och väntade på att bli fraktat söderut. Det spolades helt enkelt med av de svällande floderna och slog sönder mängder av broar. Dessutom har timmerbrötarna fyllt upp flera dammar, exempelvis Turbeladammen, vilket också medverkar till att förvärra översvämningarna.

Till råga på allt har massvis med träd slitits loss av vattenmassorna, vilket ytterligare decimerar skogarna. Chefen för Pakistans katastrofmyndighet sa till al Jazeera att en av landets viktigaste uppgifter framöver är att återplantera skog.

Moder Jord vill vara täckt av ve-

getation, skogar vill växa i mångfald och vatten vill strömma fritt. Det är förutsättningar för en dynamisk balans i landskapet. Redan för 9 000 år sedan födde Indus fram en av världens tidigaste jordbrukskulturer, men år 2010 födde dess vattenmassor fram död och elände. Indus, som brukar kallas Den stora modern, visade att hon kan vara både vän och fiende.

BBC var ett av få medieföretag som under översvämningens akuta skede sökte mer djupgående förklaringar till det inträffade, bland annat redovisades nya intressanta forskningsrön om Indus samspel med klimatet i ett längre tidsperspektiv. Vattenflödena i Indus är beroende av smältvatten från glaciärer i Himalaya och, framför allt, av monsunregnen från Indiska oceanen. I värmeperioder blir oceanens ytvatten varmare, vilket ökar monsunernas intensitet.

Omvänt innebär kallare perioder svalare ytvatten och minskade monsunregn. Under värmeperioden för cirka 6 000 år sedan förde Indus med sig betydligt större vatten- och slam-mängder än idag. Den beskrivs närmast som en monsterflod. För 4 000 år sedan blev klimatet kallare, vattenflödena i Indus minskade drastiskt, det blev torka och ökenutbredning, och högkulturer längs Indus kollapsade.

Nu är vi uppenbarligen på väg in i en ny värmeperiod som dessutom kan ge ändrade nederbördsmonster. I årets augustimonsun fick Pakistan på bara en vecka halva den nederbörd som brukar komma under tre månader. Vattenflödet i Indus tiofaldigades snabbt – dammar och skyddsvallar förmådde inget mot dessa enorma vattenmängder. I själva verket kan dammar och skyddsvallar ha förvärrat översvämningarna. Och skogsavverkningar i Indus övre lopp har lett till ökade sedimentmängder i vatten – något som ytterligare förvärrat läget.

En organisation som International Rivers har tidigare beskrivit Indus som ett flodsystem i kraftigt förfall (*a highly degraded river system*) till följd av dammbyggen och bevattningskanaler. Dammbyggena har lett till tvångsflyttningar av hundratusentals människor och en oerhörd utarmning av floddalens ekosystem. Dessa dammbyggen har finansierats

av institutioner som Världsbanken som ett led i att ”modernisera” Pakistan. Alla mänskliga ingrepp i naturen har en baksida, inte minst i komplexa flodsystem, och vatten vill strömma fritt – det är något vi kan lära oss av Indus.

Jakten på ”grön” energi

I samband med FN:s urfolksdag i augusti passade Survival International på att publicera en rapport om hur allt fler dammbyggen hotar urfolkens existens. Jakten på ”grön” energi har lett till en boom för dammbyggen, och Världsbanken pumpar in 11 miljarder US-dollar i 211 olika vattenkraftprojekt världen över.

Världsbanken är dock inte den största finansiären av dammbyggen numera – den rollen har tagits över av den kinesiska staten. Kinesiska statliga banker är exempelvis med och finansierar dammbyggen i Sarawak i Malaysia, som hotar penan-folkets existens, och är på väg in i bygget av en jättedamm i Omo-floden i Etiopien – ett bygge som kan utplåna åtta olika urfolk.

En positiv nyhet som kan sätta käppar i hjulen för Omo-flodens upp-dämning är att Europeiska Investeringsbanken har beslutat att dra sig ur projektet.

Dammbyggen nådde en global topp under 1970-talet, men en omfattande kritik mot effekterna på natur

Skördedans, Jivya Soma Mashe, Warlifolket, Indien, 2003. Risfärg, kodynga och lera på papper. Foto: Jean-Pierre Dalbéra

Karokvinna med barn vid nedre Omofloden i Etiopien. Foto: Monkeyji

och urfolk i kombination med sjunkande oljepriser ledde till en kraftig nedgång för vattenkraftsutbyggnaden under 1980- och 1990-talen. Som en följd av stigande oljepriser och oron för klimatförändringar har intresset för vattenkraft ökat igen – och därmed också hotbilden mot urfolken.

Navajo, Arizona

En helt annan stridsfråga som dock handlar om både vatten och berg utspelar sig i Arizona i USA, där bergsmassivet San Francisco Peaks fått förlängd resit genom ett beslut i stadsstyrelsen i staden Flagstaff. Med fem röster mot två beslutade styrelsen, bland annat efter passionerade inlägg från representanter för ursprungsfolk som navajo, hopi, havasupai och zuni, att säga nej till tillverkning av konstsnö av stadens dricksvatten för skidanläggningen.

Snowbowl

Striden om Snowbowl har pågått ända sedan den först byggdes på 1930-talet. Anledningen är att ursprungsfolken i Arizona, Utah och New Mexico betraktar San Francisco Peaks som ett mycket heligt massiv med en alldeles speciell plats i deras traditionella andlighet och livsstil.

Här hämtar medicinmän och medicinkvinnor läkeörter och stenar, här håller hopis regnbringande kachinas till under vinterhalvåret, hit

genomför de pilgrimsvandringar och här håller de ceremonier.

Striden har intensifierats de senaste åren, sedan ägaren till skidanläggningen fått tillstånd av den federala Bureau of Land Management som formellt äger området, att bygga ut anläggningen och också att använda renat avloppsvatten från Flagstaff för snötillverkning – något som urfolken såg som ett oerhört övergrepp på deras andlighet. Navajo (diné) drev saken till domstol och lyckades tillfälligt stoppa snötillverkningen, men en högre instans gav grönt ljus. Obama-administrationen bad dock parterna att försöka hitta alternativ och då dök förslaget upp att i stället använda Flagstaffs dricksvatten till snökanonerna – ett förslag som indianationerna också motsatte sig. De är emot både skidanläggningen och all tillverkning av konstsnö där.

Sedan Flagstaff nu sagt nej till det senaste förslaget gäller det ursprungliga beslutet om renat avloppsvatten, men det har nu åter hamnat i domstol – den här gången med motiveringen att det skulle kunna innebära hälsorisker att tillverka sådan konstsnö. Kampen fortsätter alltså.

För den som vill läsa mer om denna principiellt viktiga strid hänvisar jag till organisationen *Save the Peaks*, en tvärpolitisk grupp som också engagerar många vita miljöaktivister i området.

Presidenten för Navajo Nation, Joe Shirley Jr, sammanfattade mycket av den betydelse som ursprungsamerikanerna tillmäter San Francisco Peaks när han sände ett budskap till stadsstyrelsen i Flagstaff före den viktiga omröstningen om snötillverkning:

”Överallt i Navajoland kan man varje dag i veckan också i denna moderna värld höra sånger och ceremonier för att bringa balans till vårt folks liv som åkallar namnet på denna heliga plats, Dook’oosliid. För oss diné representerar det heliga berget i väst livet självt. Vårt heliga gudomliga väsen Kvinnan-som-förändrar-sig (Changing Woman) placerade detta berg här för oss och fäste det vid jorden med en solstråle ... Ända sedan dess har diné rest till detta heliga berg för att samla örter och förrätta sina ceremonier och

Pakistanier evakueras i en amerikansk arméhelikopter undan översvämningarna i Khyber Pakhtunkhwa. Det är den 4 augusti 2010. Foto: Horace Murray

böner. Den vördnad som diné känner för Dook'osliid har aldrig upphört eller minskat ... Jag ber er att lyssna till min vädjan och ge ett svar så att det andliga livet för mitt folk kan fortsätta oantastat i 50 år, 100 år, 500 år till, så som det har gjort under det gångna millenniet."

Orissa, Indien

Samtidigt som urfolkens kamp står och väger i Arizona avgjordes en kamp på andra sidan jordklotet till ursprungsfolkets fördel. Det gäller den utdragna striden mellan Dongria Kondhfolket i den indiska delstaten Orissa och det brittisk-indiska gruvbolaget Vedanta. Dongria Kondh som består av 8 000 människor har i flera år gjort motstånd mot Vedantas planer på en stor bauxitgruva vid det heliga berget Nyamgiri, och i augusti stoppade Indiens miljöminister de kontroversiella gruvplanerna.

Beslutet är också en seger för alla som engagerat sig i kampen mot Vedantas planer, framför allt Survival International, som fått 10 000 personer att skriva protestbrev till den indiska regeringen. Den indiske miljöministern sa i sitt beslut att Vedanta har gett prov på ett chockerande och högljutt förakt för urbefolkningars rättigheter. Tidigare har den norska staten och Church of England sålt sina aktier i Vedanta i protest mot de kontroversiella gruvplanerna.

Det som Vedanta ser som en bauxitresurs värd två miljarder dollar är för Dongria Kondh ett berg där guden Niyam Raja håller till. På bergets sluttningar odlar de sina grödor och i dess skogar samlar de bär, frukter och annat. De kallar sig själva för Jharnia, forsarnas beskyddare. De ser som sin uppgift att skydda berget och dess livgivande floder.

Ett dagbrott skulle förstöra stora delar av Nyamgiri och dess skogar och utgöra ett direkt och akut hot mot Dongria Kondh och deras livsstil. Bauxit används som råvara för aluminium, och vid bergets fot har Vedanta byggt ett smältverk. Andra Kondh-grupper har tvångsflyttats för att ge plats åt fabriken och drabbas nu också av dess utsläpp till luft och vatten.

Indiens högsta domstol har sagt OK till bauxitbrytning, men den in-

diska centralregeringen valde alltså att gå emot både domstolen och Vedanta. Den baserade sitt beslut på en regeringsrapport där Vedanta anklagades för att ha brutit mot indiska lagar och för att man tillsammans med lokala myndigheter har förfalskat dokument om Dongria Kondh i ett försök att få igenom gruvplanerna. Rapporten slog också fast att den planerade gruvan skulle få förödande konsekvenser för Dongria Kondhs kultur, religion och ekonomi. Att tillåta bauxitbrytning där skulle vara olagligt hette det.

Jo Woodman i Survival International kommenterade beslutet att sätta p för gruvplanerna i Orissa:

– Detta är en seger som ingen trodde skulle vara möjlig. Kampanjen för Dongria Kondh blev ett lackmustest på huruvida en liten, marginaliserad stam kan stå upp mot ett massivt multinationellt bolag som har en armé av lobbyister och PR-firmor och regeringens öra.

Otroligt nog har Dongrias mod och orubblighet tillsammans med stödet från många människor i Indien och Survivals anhängare världen över segrat.

Orissa, San Francisco Peaks, Omofloden, Indus – industricivilisationen ödelägger livets förutsättningar där den drar fram. Det är viktigare än någonsin att stå upp för urfolken, de heliga bergen, de strömmande vattnen och Moder Jord.

Jörgen I Eriksson

www.norrshaman.net

http://norrshaman.blogspot.com/

